

Ο ΑΛΗ ΠΑΣΣΑΣ

ΩΣ ΕΙΣ

ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο τίτλος τῆς ἐμῆς διατριβῆς ὅσῳ παραδόξος, τόσῳ καὶ ἀληθῆς τυγχάνει ὢν. Παραδόξος μὲν, διότι ἀνκράφει ὡς ἐλευθερωτὴν τῆς Ἑλλάδος τὸν ἀμελικτον αὐτῆς πολέμιον, ἀληθῆς δέ, διότι πράγματι ἀνευ τῆς πραγματικῆς καὶ τελεσφόρου παρεμβάσεως τοῦ Ἀλῆ, ὁ ἱερός τῶν Ἑλλήνων ἀγὼν ἡ θὰ ἐνκαύγει εὐθύς ἅμα τῇ ἐνάρξει του ἡ σπουδαῖον θὰ διέτρεχε κίνδυνον. Ὁ ἀνγινώσκων τ' ἀνωτέρω πιστεύει ἴσως ὅτι πλανῶμαι, πλὴν μικρὸν καὶ ὀφείτῃ.

Ἀπαντες οἱ Ἕλληνες γινώσκουσιν ἡ ὀφείλουσι νὰ γινώσκωσι τὰ περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ τῆς κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐκρήξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανστασεως παρεμβεσούσης ἀνταρσίας τοῦ ὠμοῦ τυράννου τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ πασσᾶ κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

Ὁ Ἀλῆς βλέπων ἐκυτὸν οὐ μόνον ἀποτυγχάνοντα εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀσπόνδου αὐτοῦ ἐχθροῦ, καίτοι συγγενεῦς του, Ἰσμαὴλ πασσᾶ ἡ Πασομπη ἀγρίαν καταδύειν, ἀλλὰ καὶ κινδυνεύοντα τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, διότι ὁ Σουλτάνος, ἐξοργισθεὶς ἔνεκεν τῆς αὐθιχείας τοῦ Ἀλῆ ἀποπειραθέντος νὰ δολοφονήσῃ τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτεύουσῃ δι' ἐπίτητης ἀπεσταλμένων Ἀλβανῶν, ἀπεκήρυξεν αὐτὸν τῇ ἐνεργείᾳ ἰδίῳ τοῦ πνιγύρου τότε Χαλέτ-ἐφένδῃ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1820 καὶ ἔταξεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν κατ' αὐτοῦ στρατευμάτων καὶ μέλλοντα διὰδοχόν του αὐτὸν τὸν Ἰσμαὴλ πασσᾶν, ὁ Ἀλῆ-πασσᾶς λοιπὸν βλέπων ταῦτα, ἐμαίνετο καὶ ἐμνηχανᾶτο παντοειδῆ μέσα πρὸς ἐξόντωσιν αὐτοῦ καὶ ἀποσύβῃσιν τοῦ ἐπικπειλοῦντος αὐτὸν ὀλέθρου. Ἐν τῇ ἀμνηχῇ δὲ τυχὴ θήσει εὐρισκομένην, ἀ-

πρόσπτος εὐκαιρία ἔδωσεν αὐτῷ ἐν χερσὶν ὄπλον πανίσχυρον, δι' οὗ ἡδύνατο εὐκόλως ν' ἀνκράφῃ τὸν κατ' αὐτοῦ ῥοῦν τῶν πραγμάτων, ἀναβάλλων εἰς ἄλλοτε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων αὐτοῦ σχεδίων. (α)

Τὰ πράγματα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας δὲν ἔβαιον καλῶς ἔνεκεν τῆς μεγάλης καὶ ἀπροσέκτου διαδόσεως τοῦ μυστικοῦ αὐτῆς καὶ τῆς ἀκριτομυθίας πολλῶν ἐκ τῶν μεμνημένων, φλυκρύντων περὶ μελούσης ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος, ἡ προδιδόντων τὰ κατ' αὐτῇ ἐξιδιοτελείας. Εἰς τούτων ὁ Ζακύνθιος Διόγος, ἀνήκων εἰς τὴν τάξιν τῶν συστημένων, (β) οὐ μόνον ἀπεκάλυψε τὰ τῆς Ἐ-

(α) Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς πρὸ πολλοῦ ὄνσιρευόμενος νὰ καταστῇ ἡγεμὼν, ἔστω καὶ ὑποτελής, τῆς Ἐπείρου καὶ Θεσσαλίας καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἔθετεν εἰς ἐνεργεῖαν πᾶν μέσον πρόσφορον εἰς τὸν σκοπὸν του, καὶ οὐ μόνον διὰ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ φίλων κατ' ὄρθον πᾶν ὅ,τι συνεβάλλετο πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων του, (ὡς λ. χ. τὸν διορισμὸν τοῦ υἱοῦ του Βελῆ πασσᾶ ὡς διοικητοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἡ ἐπωφθαλμία καὶ ἔνεκεν τῆς ὁποίας ἐκήρυξε φοβερὸν πόλεμον κατὰ τοῦ πρῶην ἐπιστηθίου φίλου καὶ συγγενοῦς του Ἰσμαὴλ πασσᾶ, διότι οὗτος συνοδεύσας τὸν Βελῆν ὡς σύμβουλος τῷ ἐνέπνεε μετριοπάθειαν καὶ αἰσθημάτων ἀντίθετα ἐκείνων, ἅτινα τῷ ὑπήγορεύειν ὁ πατὴρ αὐτοῦ), ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικῶς ἐπέζητει τὴν φιλίαν καὶ τὴν συνδρομὴν ὅτε μὲν τῶν τὴν Ἐπὶ τήν τε κατεχόντων Ἀγγλῶν, ὅτε δὲ συναννοῦτο μετὰ τῶν Γάλλων, καὶ ἄλλοτε ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν αἰωνίαν ἐχθράν τῆς Τουρκικῆς Ρωσσίας. Δι' ἐκάστην δὲ τῶν δυνάμεων τούτων εἶχεν ἰδιαιτέρον γραφεῖον καὶ προωρισμένους διὰ μὲν τὴν Ρωσσίαν τὸν Μαρτίνοβλον, διὰ δὲ τὴν Ἀγγλίαν τὸν Κολοδὸν καὶ διὰ τὴν Γαλλίαν τὸν Μάνθον. Πᾶν δ' ὅ,τι ἐνήργει ὁ εἰς ἡγνόουν οἱ δύο ἄλλοι, προέβλεπε δὲ τούτων ὁ ἴδιος Ἀλῆς.

(β) Ἡ Ἐταιρία εἶχεν ἐπὶ βαθμοὺς τῶν μεμνημένων τὸν τῶν ἐλάμηνων, τῶν συστημένων, τῶν ἰσέρων, τῶν ποιμένων, τῶν ἀρχιποιμένων, τῶν ἀφ' ἰσέρων καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀφ' ἰσέρων. Τῶν 7 τούτων βαθμῶν οἱ δύο τελευταῖαι ἐθεωροῦντο ὡς στρατιωτικαὶ καὶ ἐσυστήθησαν μετὰ ταῦτα.

ταιρίας εἰς τὸν Ἀλῆν, ἀλλὰ καὶ ἐνεχείρισεν αὐτῷ ἅπαντα τὰ σχετικὰ ἐγγράφα, ἐξ ὧν τὸ τέρας ἔμαθε τὰ πάντα. Ὁ Ἀλῆς τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ὡς ἀπὸ Θεοῦ πεμφθεῖσαν ἐκλαβὼν, καὶ δικαίως, ἀρ' ἐνὸς μὲν αὐτός τε καὶ οἱ υἱοὶ του, συλλέξαντες πολλοὺς τῶν Καπιταναίων τῆς τε Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐπίστησαν αὐτοῖς τὰ σημεῖα τῆς Ἐταιρίας, καὶ ὑπεκρίθησαν ὅτι εἶνε καὶ αὐτοὶ μέλη αὐτῆς πρὸ καιροῦ καὶ ὅτι διατελοῦσιν ἐν μυστικῇ ἀνταποκρίσει μετὰ τῆς ἀρχῆς καὶ ἰδιαιτέρως μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξάνδρου ὑπεσχέθησαν δ' αὐτοῖς χρήματα καὶ πᾶν τὸ χρειώδες, τοῖς ἔδωκαν τὴν ἄδειαν νὰ στρατολογήσωσιν ἕκαστος εἰς τὰ μέρη του, νὰ ὑψώσῃ τὴν σημεῖαν τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ κινηθῶσιν ἐν συνεννοήσει μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ἐναντίον τῶν Ὀθωμανῶν. Οἱ δὲ Καπιταναῖοι, μεμνημένοι τε καὶ μὴ εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας, ἐκπλαγέντες καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ κατανόησωσι τὰς μηχανορραφίας τοῦ Ἀλῆ, ἐπίστησαν καὶ ὑπεσχέθησαν ν' ἀκολουθήσωσι τὰς προσταγὰς αὐτοῦ.

Ἀρ' ἐτέρου ὅμως ὁ Ἀλῆς εἰδοποίησεν ἀμέσως τὴν Πύλην περὶ τε τῆς Ἐταιρίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν Ἑλλήνων, ἐλπίζων ὅτι τούτου ἔνεκεν θὰ παραιτηθῇ τοῦ κατ' αὐτοῦ πολέμου καὶ θὰ τὸν συγχωρήσῃ. Ἡ ἐπιτυχία δὲ τῆς ἀμνηστείας πρὸ τοῦ πολέμου ἢ καὶ μετ' αὐτὸν ἦν πιθανωτάτη μεθ' ὅλον τὸν ἐπίμονον χαρακτῆρα τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ, διότι τὰς περὶ αὐτῆς διαπραγματεύσεις τοῦ Ἀλῆ ὑπεστήριζεν αὐτὴ ἡ πολιτικὴ τῶν ξένων δυνάμεων, φοβουμένων λίαν τὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων ὡς φίλων τῆς Ῥωσσίας καὶ ὑποπτευομένων ὡς ἐπικείμενον τὸν πρὸ πολλοῦ ἐγκυμονοῦμενον πόλεμον τῆς Ἀρκτου. ἔτι δὲ θὰ καθίστα τὴν ἀμνηστείαν εὐκολωτάτην αὐτῇ ἢ μετ' ὀλίγον μέλλουσα νὰ ἐκρχῇ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων, ἥς τὴν κατχέτορρὴν μετὰ μεγίστης εὐκοῦρίας καὶ γοῆς θὰ ὑπέσχετο καὶ ἴσως θὰ κατάρθου ὁ Ἀλῆς.

Ἐὰν τοῦτο ἐγίνετο, ἐὰν δηλ. ὁ Ἀλῆς ἐτύγχανεν ἀμνηστείας, ὁ Ἑλληνικὸς ἀγὼν μέγιστον θὰ διέτρεχεν, ὡς προεῖρηται, κίνδυνον διότι ἅμα τῇ ἀναποδράστῳ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔνεκεν τῆς ἀθυροστομίας καὶ τῶν ἀπροκαλύπτων στασιαστικῶν κινήματων πολλῶν ἐκ τῶν ἐταίρων καὶ ἐκ τῆς καταδόσεως τοῦ μυστικοῦ εἰς τὴν Πύλην, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων προδοτῶν, πλὴν τοῦ Ἀλῆ, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως πλείστων ἐνοχοποιητικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τῶν συλληφθέντων καὶ φονευθέντων Ἀριστείδου Παππα καὶ Ὑπάτρου (α) καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ τὴν Πύλιν ἀνακοινώσεων τοῦ Ἀρμυστοῦ τῶν Ἰονίων νήσων Θωμᾶ Μείτλανδ, γνωρίζοντος κάλλιστα τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς Φ. Ἐταιρίας τῶν Ἑλλήνων, ὁ Σουλτάνος θὰ ἡμῆστευε τὸν Ἀλῆν, καὶ οἱ μόνον τοῦτον θὰ ἐκίνει κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὰς σημαντικὰς δυνάμεις τὰς κατ' αὐτοῦ προσωρισμένας θὰ διηύθυνε κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ θὰ κατέπνιγεν εὐχερέστατα τὴν ἀσύντακτον καὶ τῶν πάντων ἐστερημένην ἐν ἀρχῇ ἐπανάστασιν. Αἱ δὲ κατὰ τοῦ Ἀλῆ ἀποσταλεῖσαι δυνάμεις ἦσαν οὐκ εὐκαταφρόνητοι, πολλῶ δὲ μᾶλλον διότι τούτων ἡγεῖτο, μετὰ τὴν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1821 ἐπισυμβᾶσαν καθάρσει τοῦ ἀνικάνου Ἰσμαὴλ πασᾶ, ὁ Χουρσὴτ πασᾶς ὁ τῆς Πελοποννήσου διοικητῆς, ταχθεὶς περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ μαχομένων στρατευμάτων, μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ διαβεβαίωσιν τῆς Πύλης ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἡτύχαζεν ὑπὲρ ἄλλοτέ ποτε, ἐξαπκτηθεὶς ὑπὸ τῆς προσπαποιημένης ἡρεμίας τῶν Πελοποννησίων ὡς ἐξῆς.

Ὁ Χουρσὴτ, διορισθεὶς διοικητῆς τῆς Πελοποννήσου ἐνθα ἔφθασε κατὰ Δεκέμ-

(α) Ἀμρότεροι οἱ μάρτυρες οὗτοι ἦσαν Θεσσαλοὶ κληρικοὶ τὸ πρῶν, ἀναλαβόντες δ' εἰτα τὸ λαϊκὸν σχῆμα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐταιρίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς πατρίδος. Τούτων ὁ μὲν Ἀριστείδης ἐρνεύθη εἰς Ἀδριανούπολιν, ὁ δὲ Ὑπάτρος εἰς Μακεδονίαν.

βριον τοῦ 1820 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἰβραήμ πασᾶ, ἔλαβε διαταγὴν ἑκτατον, κατόπιν τῶν προμνησθεισῶν προδοσιῶν καὶ ἀνακαλύψεων, νὰ κατοπτρεύσῃ τὰ κινήματα τῶν Πελοποννησίων καὶ εἰσκαγγῇ στρατὸν ἐκ τῆς Στερεᾶς ἐν ἀνάγκῃ. Οἱ Πελοποννήσιοι, εἰδοποιηθέντες περὶ πάντων τούτων ἐγκαίρως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, οὐ μόνον οὐδὲν ἐπράξαν τὸ δυνάμενον νὰ διεγείρῃ ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν περὶ ἐπικειμένης κατὰ τῶν Τούρκων Ἐπικρατείας, ἀλλὰ καὶ τὸ μοναδικὸν παρουσίᾳσαν φαινόμενον τῆς πληρεστάτης ὁμονοίας, τῆς διακρινότητος τοῦς Ἕλληνας ἐν κινδύνῳ μόνον, διότι καὶ οἱ ἀπονομιμάται ἐχθροὶ ἔζων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἐν ἀδελφικῇ ἀρμονίᾳ, καὶ οὐδὲ κ ό τ τ α, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν κατὰ τόπους ὁργάνων τῆς διοικήσεως ἐκλάπη ἢ ἐσφάγη ἐν Πελοποννήσῳ.

Πολλοὶ Τούρκοι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην καὶ πρότερον, πρὸς ἐξίχνιασιν τῶν τεκταινομένων διάφορα ἐμνηχνῶντο τεχνάσματα, πλὴν εἰς μάτην. Ὑπέσχοντο λ.χ. τοῖς χωρικοῖς χρήματα πρὸς ἀγορὰν βοῶν, ἰδωροῦντο αὐτοῖς ἀγρούς, ἐβάπτιζον παῖδια καὶ ἔδιδον μεγάλα δῶρα (ἐκέρων κατὰ τὴν συνήθη φράσιν) εἰς τὰς μητέρας, καθὼ κομπάρας, ἀλλ' οὐδὲν ἠδύναντο νὰ ἀνακαλύψωσι, διότι οἱ Ἕλληνες ὑπεκρίνοντο ἄγνοισιν.

Ὅσκις ἀκούοντες οἱ Τούρκοι τὰ θρυλούμενα, ἠρώτων τοὺς Ἕλληνας. « Ἀγάδες, ἀπὸ' μᾶς δὲν εἶναι τίποτα, ἀπῆντων ἐκεῖνοι· αὐτὰ δὲν εἶνε δικὰ μας πράγματα, τὰ κουβαλοῦν οἱ φίλοι τοῦ Ἀλῆ πασᾶ διὰ νὰ ἐνοχοποιήσουν ἐμᾶς τοὺς πιστοὺς δούλους τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ κατορθώσουν νὰ συγχωρήσῃ ὁ ἀφέντης τὸν Ἀλῆ πασᾶ καὶ νὰ τὸν στείλῃ πάλιν πίσω εἰς τὸν Μωριά (νοοῦντες τὸν Βελὴν πασᾶν, υἱὸν τοῦ Ἀλῆ, ἐλθόντα ὡς διοικητὴν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ 1807-1808 μετὰ 1200 Ἀλβανῶν καὶ καταμαστίσαντα Τούρκους τε καὶ Ἕλληνας)· ἐξεχάσατε τὰ περασμένα ποῦ μᾶς ἐκκμην οἱ Ἀρβανίτες καὶ πόσα ἐμεταχειρισθῆκαμε γιὰ

νὰ τὸν θγάλωμε ἀπὸ τὸ Μωριά; » Οὕτω δὲ οἱ Τούρκοι πειθόμενοι ἡσύχαζον, καθυσχάζοντες καὶ τοὺς εἰσέτι ἀμφιβάλλοντας περὶ τῆς ἡρεμίας τοῦ τόπου.

Ἡμέραν τινα ἐπεμψαν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ἐλους Ἀνθιμὸν Τούρκον γινώσκοντα κάλλιστα τὴν τε Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰς θρησκευτικὰς τῶν ὀρθοδόξων τελετάς. Μεταβὰς οὗτος εἰς τὴν Μητρόπολιν ἐζήτησε νὰ προσκυνήσῃ τὸν Δεσπότην, ὁ δὲ Ἐλους διέταξε καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου. Ὁ Τούρκος ἄμα εἰσελθὼν προσεκύνησε τὸν ἀρχιερέα καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δεσπότη μου θέλω νὰ ἐξομολογηθῶ εἰς τὴν πανιερότητά σου ὡς Χριστιανὸς τῆς ἀμαρτίας μου. — Ὁ Ἐλους ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ἄδειαν, καὶ ἤρξατο οὗτος ἐξομολογούμενος μετὰ κατανύξεως προσπεποιημένης καὶ δακρύων, ἐν τῷ δὲ εἶπε· « Πότε θὰ ἔλθῃ, Δεσπότη μου, ἡ ἀγία ἐκεῖνη ὥρα, νὰ πάρουμε τ' ἄρματα γιὰ νὰ σκοτώσω ε τοὺς ἀπίστους τυράννους μας καὶ νὰ ρουφήξω ἀπὸ τὸ αἷμά τους! » Ὁ Ἐλους ἔκαμιν αὐτῷ τὰ σημεῖα τῆς Ἐταιρίας, ὡς δὲ εἶδεν ὅτι οὐδὲν ἐνόησε, διέγνω ὅτι εἶνε Τούρκος καὶ ἤρξατο νὰ συμβουλευῇ αὐτόν, λέγων, « Τέκνον, τί λόγια εἰν' αὐτὰ μὴ πιστεύης τὰ λόγια ὅπου λέγονται. Ὁ Θεὸς ἔβαλε τὸν Σουλτάνον εἰς τὸ κεφάλι μας διὰ τὸ καλὸν μας· αὐτὸν τὸν ἔβαλε νὰ μᾶς ἐξουσιάζῃ καὶ νὰ εἴμεθα πιστοὶ ῥαγιαῖδες του, ἐπειθεῖς, διότι αὐτὸς φροντίζει δι' ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἁλλοιωτικά μᾶς κολάζει ὁ Θεός » Ἐπειτα ἀνέγνωσεν αὐτῷ τὴν συνήθη εὐχὴν καὶ τὸν ἀπέστειλεν, ὅθεν ἦλθεν.

Ὁ μεταμεμορφωμένος οὗτος Τούρκος εἶπε τὰ πάντα εἰς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτόν, οὕτω δ' ἐκεῖνοι μὴ ὑποπτεύοντες τι πλεον, ἀφῆκαν τὸν Ἐλους ὡς ἀσθενῆ καὶ δὲν τὸν ἐβίασαν ν' ἀπέλθῃ εἰς Τρίπολιν.

Ἐν τούτοις ἡ σύμπτωσις τῆς ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν Σηληιωτοπούλων ἀνακινίσεως τῶν πρὸ 30ας περιόπου ἐκρημνισμένων καὶ ἐν ἀχρηστίᾳ διατελούντων μπαρρυτομύλων καὶ ἡ γενομένη προδοσία ὑπὸ τοῦ Τζανῆ μὴ γνωρίζοντος μὲν τί-

ποτέ περί Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἀποδίδον-
τος δὲ τὴν πυρετώδη ἐν Δημητσάνῃ μυ-
στικὴν ἐνέργειαν πρὸς κατασκευὴν πυρί-
τιδος καὶ πολεμοφοδίων εἰς φιλίαν καὶ
συνεννόησιν τῶν προσεστώτων (καθ' ὧν ἔ-
πνεε ἐκδίκησιν) μετὰ τοῦ Ἀλῆ-πασσᾶ,
ἐδυσχέρηνεν οὐκ ὀλίγον τὴν θέσιν τῶν
Ἑλλήνων. Εὐτυχῶς ὅμως ὁ ἀποσταλὴς
ἐπὶ τόπου Μπουμπασίρης (ἀνακριτῆς) ἐ-
πέστρεψεν ἡγχαριστημένος καὶ βεβαιότα-
τος ὅτι τὰ πάντα ἦσαν συκοφαντία καὶ
πλεκτάνη κατὰ τῶν πιστῶν ὑπηκόων τοῦ
χαριτοδούτου Σουλτάνου· διότι ὁ ἀνα-
κριτῆς, ἅμα μεταβὰς εἰς Δημητσάναν,
κατέλυσεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν τῶν Σπη-
λιοτοπούλων, εἰς τὸ κατώγειον τῆς ὁποί-
ας ἦτο τῷ ὄντι ἀποτεταμειυμένη μεγί-
στη ποσότης νίτρου καὶ πυρίτιδος.

Οἱ οἰκοδεσπόται καὶ λοιποὶ μεμυημέ-
νοι τῆς Δημητσάνης ἐδέχθησαν καὶ περι-
εποιήθησαν τὸν Τούρκον καὶ τὴν συνοδεί-
αν αὐτοῦ φιλοφρόνως, τὸ δ' ἐσπέρας μετὰ
πολυτελεῖ δαῖπνον προσεκάλεσαν καὶ γε-
λωτοποιόν τινα Εὐθύμιον δι' οὗ παρέτει-
ναν τὴν διασκέδασιν καὶ τὸν θόρυβον τὸν
ἐκ τῶν γελώτων, μέχρις οὗ μετεκόμισαν
ἅπαντας τοὺς σάκκους τῆς τε πυρίτιδος
καὶ τοῦ νίτρου εἰς ἄστεγόν τινα λινὸν
τῶν Σπηλιοτοπούλων. Τῇ ἐπαύριον ὁ
ἀνακριτῆς ἐνεργήσας ἔρευναν ἐν τῇ οἰκίᾳ
καὶ οὐδὲν εὐρὼν ἐν αὐτῇ τὸ ἐνοχοποι-
τικόν, μετέβη εἰς τοὺς μύλους οὓς εἶχε
διαταγὴν νὰ καταστρέψῃ· ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ
εὐρὼν τι διέταξε καὶ μετεκίνησαν μόνον
τὰ μηχανήματα αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθεν ἡγ-
χαριστημένος καὶ πρόθυμος νὰ συντάξῃ
λίαν εὐνοϊκὴν ὑπὲρ τῶν συκοφνητουμένων
Ἑλλήνων ἐκθεσιν, ἀφοῦ μάλιστα εἶδεν ὅτι
οἱ Δημητσανῖται οὐ μόνον τὸν Μπουμπ-
σιρὲν (δικαίωμα του) ἐπλήρωσαν, ἀλλ' ὡς
ἐκ περισσοῦ ἔθεσαν εἰς τὸ διστάσιόν του καὶ
δύο ὀκτάδας καλῆς μετὰξῃς διὰ τὴν Χα-
νοῦμ καὶ ἐπ' αὐτῆς χάρτην ἐμπεριέχοντα
ὀλίγους ῥυμπίδες καὶ μαχμουτιές (χου-
σᾶ τουρκικὰ νομίσματα)· καὶ οἱ συνοδεύ-
οντες δ' αὐτὸν ἐφιλοδωρήθησαν ἐλευθερί-
ως, δι' ὅπερ καὶ οὗτοι ἐκήρυττον ὅτι συ-

κοφαντία μεγαλειτέρα δὲν ὑπῆρξε. Πρὶν
δ' ἐπανεέλθωσιν ἐκεῖνοι εἰς Τρίπολιν, οἱ
μῦλοι ἦσαν ἐν τάξει καὶ ἐξετέλουν τὸ
πατριωτικὸν αὐτῶν ἔργον.

Ἀλλὰ δὲν ἤρκει μόνη ἡ φαινομένη
ἐσωτερικὴ ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια ἐν Πελο-
ποννήσῳ καὶ ἡ διαβουκόλησις τῶν Τουρ-
κικῶν ἀρχῶν ἕτερος σκόπελος πολλῶ κιν-
δυνωδέστερος, καθ' οὗ βεβαιότατα θὰ προσ-
έκρουον οἱ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἐνεργοῦντες,
ἦσαν οἱ γείτονες ἡμῶν Ἀγγλοι. Οὗτοι
γεινιᾶζοντες πρὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν
Ἰονίων νήσων, ἐγίνωσκον τὰ πάντα καὶ
τὰ ἐπρόδιδον εἰς τοὺς Τούρκους. Καὶ τού-
των ὅμως αἱ ἐνέργειαι δεξιότατα ἀνεντρά-
πησαν καὶ ἐστράφησαν ἐναντίον των. Ὁ
Π. Πατρὼν Γερμανὸς καὶ ὁ ἐν Πάτραις
πρόξενος τῆς Ρωσσίας Ἰω. Βλασσόπουλος
ἐξ Ἰθάκης κατῴρθωσαν οὐ μόνον νὰ δι-
αψεύσωσι τὰς προδοσίας τῶν Ἀγγλων,
ἀλλὰ καὶ νὰ καταστήσωσιν αὐτοὺς ὑπό-
πτους εἰς τοὺς Τούρκους ὡς δῆθεν συμ-
μάχους τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἐκμεταλλευ-
θέντες τὰς δύο ἐπομένους εὐκαιρίας.

Διὰ τὴν καθ' ἑπταετίαν γινομένην ἀ-
νανέωσιν τοῦ θαλασσίου χάρτου, Ἀγγλοι
τινὲς πλεύσαντες ἐκ Κερκύρας ἐν ταῖς ἡ-
μέραις ἐκεῖναις κατεμέτρων τὸν αἰγιαλὸν
τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ὅπως δὲ μὴ δώ-
σωσιν ἀφορμὴν πρὸς παρεξηγήσει εἰς τοὺς
Τούρκους, ἔνεκεν τῶν διατρεχόντων, δὲν
εἰδοποίησαν αὐτοὺς ἀλλ' ἐργάζοντο ἐν
καιρῷ νυκτὸς μόνον. Οἱ αἰδιμοὶ Γερ-
μανὸς καὶ Βλασσόπουλος παρέστησαν τοὺς
Ἀγγλους εἰς τοὺς Τούρκους ὡς ἐπιβου-
λευομένους τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος καὶ
συμμαχοῦντας τῷ Ἀλῆ πασσᾶ, δι' ὅπερ
καὶ καταμετροῦσι τὰ ὕδατα τοῦ κόλπου
ὅπως κατόπιν μεταβιβάσωσι τὰ στρα-
τεύματα τοῦ Ἀλῆ εἰς τὴν Πελοπόννη-
σον. Οἱ Τούρκοι βεβαιωθέντες περὶ τῆς
ἀληθείας τῶν λόγων των ἐκ κατασκόπων
ἐπίτηδες πεμφθέντων καὶ ἰδόντων τοὺς
Ἀγγλους νύκτωρ ἐργαζομένους, οὐ μόνον
ἐθεώρουν τοὺς Πατράϊους πιστοὺς ὑπη-
κόους καὶ ἦσαν αὐτοῖς εὐγνώμονες διὰ
τὰς εἰλικρινεῖς αὐτῶν πληροφορίες, ἀλλὰ

καὶ δι' Ἰλαμίου τοῦ Καδδῆ ἀνεφέρθησαν πάραυτα εἰς Τρίπολιν ὑπερασπιζόμενοι τοὺς ῥαγιαδες ὡς ἀθώους καὶ παριστῶντες τοὺς Ἀγγλους ὡς μυστικούς ἐχθροὺς τοῦ βασιλείου των καὶ ταραττοντας τὸ κράτος διὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Οἱ δ' ἐν Τρίπολει ἔσπευσαν πάραυτα ν' ἀνακοινώσωσι τὰ πάντα εἰς Κωνσταντινούπολιν, συγχρόνως δὲ ἀνέστειλαν καὶ τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν τῆς συλλήψεως τῶν Πετμεζικίων, Κουμανιωταίων καὶ ἄλλων κλεπτῶν ἀρχηγῶν, ὡς καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ὑποθαλπόντων αὐτούς.

Ἡ δὲ δευτέρα εὐκαιρία ἡ παραστήσασα τοὺς Ἀγγλους οὐχὶ πλέον ὡς συνωμοτοῦντας μετὰ τοῦ Ἀλῆ, ἀλλ' ὡς προτιθεμένους νὰ προβῶσιν οἱ ἴδιοι εἰς ἐχθροπραξίας κατὰ τῆς Πύλης, μεθ' ὅλας τὰς ὑφισταμένας φιλικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, ἦν τὸ μέτρον τῶν Ἀγγλων ὅπως μισθώσωσιν ἐνίους τῶν Πελοποννησίων ἐπ' ἀδήλω σκοπῷ διὰ τοῦ ἐν Πάτραις διακρένοντος Ἀγγλου Γκὼν Πάιμπουμ, οὐχὶ πολὺ ἐπιτηδείου πρὸς τοιοῦτον εἶδους διαπραγματεύσεις. Ὁ Παίμπουμ συνεφώνει ἐπὶ μισθῷ τοὺς πρόην διατελοῦντας εἰς τὸ Ἑλλ. σῶμα τῆς Ἐπτανήσου Πελοποννησίους στρατιωτικούς, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἡσυχάζωσι μὲν εἰς τὰς οἰκίας των, νὰ ὦσι δ' ἔτοιμοι νὰ κινήσωσιν ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ, ὅπου διαταχθῶσιν. Οἱ ἐν Πάτραις διὰ τοῦ Ἰω. Παππαρηγοποίου διερμηνέως τοῦ Ρωσικοῦ προξενείου, περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ὁποίου ἐν τοῖς ἐπομένοις ῥηθήσεται ἐν ἐκτάσει, τὸν μὲν Πάιμπουμ ἐνεθάρρουν καὶ ἐνεθουσίαν ἐντέχνως εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ σχεδίου του, τοὺς δὲ μισθομένους ὠδήγουν καὶ τὸν μισθὸν νὰ λαμβάνωσι καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους νὰ καταδίδωσι τὰ πάντα. Οὕτω δὲ οὐδαμῶς ἀμφέβαλλον πλέον οἱ Τούρκοι περὶ τῆς ἐπιβόλου διαγωγῆς τῶν Ἀγγλων καὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν Πελοποννησίων, οἵτινες πολλὰ δῆθεν πάθοντες ὑπὸ τε τῶν Ἀλβανῶν ἐν ἔτει 1770 καὶ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Βελῆ πασᾶ, οὐδαμῶς ἠδύναντο νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοῦ

Ἀλῆ πασᾶ καὶ νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἐκ τοιούτων καὶ ἐτέρων παραπλησίων γεγονότων καθησυχᾶσαντες οἵτε κατὰ τόπους Τούρκαι καὶ οἱ τὴν διοίκησιν ἀντιπροσωπεύοντες, διὰ τῶν πληροφοριῶν δὲ τούτων πεισθέντες καὶ οἱ ἐν Τρίπολει καί-πως καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει προῖσάμενοι, ὀλίγον μόνον ἐμερίμων περὶ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ ἔστρεψαν ἅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ, διατάξαντες οὐ μόνον τὸν Χουρσὲτ ν' ἀφήσῃ τὴν Πελοπόννησον καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ τὸν τούτου Κεχαγιάν καὶ διάδοχόν του διορισθέντα Μεχμέτ πασᾶν νὰ τὸν παρακολουθήσῃ, παραδίδων τὴν διοίκησιν τῆς Πελοποννήσου εἰς τὸν Μεχμέτ Σαλλῆ, ἄγαν νέον, Κεχαγιάν του. Ὁ Χουρσὲτ, ἅμα ἀφικόμενος εἰς Θεσσαλίαν, διαταγῇ τῆς Πύλης ἀπέστειλεν εἰς Πελοπόννησον ὑπὲρ τοὺς 1,000 στρατιώτας.

Ὡς λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται δῆλον, ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος ἐν ἀρχῇ τοῦλάχιστον ἔκειτο ἐν τῇ ἐμμονῇ τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου· διότι ὁ μελετήσας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπικραστίας δὲν ἀγνοεῖ ὅτι οἱ πρῶτοι ἐπικραστάντες Ἕλληνες ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄοπλοι, φέροντες ἐν χερσίν ὡς ὅπλα δρέπανα, ἀξίνες, λιστούς καὶ αὐτοὺς τοὺς ὀβελοὺς τοὺς χρησίμους πρὸς ἐψησιν τῶν ἀμυνῶν τοῦ Πάσχα· τοσοῦτον ἀπαράσκευον ἦν τὸ ἔθνος εἰς ἀνάληψιν τοιοῦτου τεραστίου ἀγῶνος πρὸς τὸν κολοσσὸν τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Καὶ ὅμως ὑπὸ τῶν τοιαῦτα ὅπλα ἐν ἀρχῇ φερόντων ἐκυριεύθησαν κατόπιν φρούρια ἐχυρώτατα, ἀπεδεκατίσθησαν καὶ κατεστράφησαν στρατιαὶ ὀλόκληροι λογάδων μαχητῶν καὶ ἐταπεινώθη καὶ αὐτὸς ὁ Μέγας Κύριος τῶν Εὐρωπαίων. Ἀλλὰ πῶς κατωρθώθη τοῦτο; Τίς ἦν ὁ ποδηγετήσας δεξιῶς τὸν Ἀλῆν πρὸς ὑποστήριξιν καὶ προαγωγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος;

Δύο ἦσαν οἱ μεγάλοι νόες οἱ συλλαβόν-
τες τὸ σωτήριον τοῦτο σχέδιον· ὁ μητρο-
πολίτης Π. Πατρῶν Γερμανὸς καὶ ὁ προ-
μνησθεὶς τῆς Ῥωσσίας πρόξενος Ἰωάν.
Βλασσόπουλος· ἄμεσον δὲ τούτων ὄργα-
νον ἀγαγὼν εἰς αἴσιον πέρας τὸ σχέδιον,
ἦν ὁ διερμηνεὺς τοῦ προξενείου τούτου
Ἰω. Παππαρρηγόπουλος ἐκ Νάξου, ὃν καὶ
ἐν τοῖς ἐμπροσθεν εἰδομεν θαυμασίως ἐρ-
γαζόμενον πρὸς ἐνοχοποίησιν τῶν ἐχθρῶν
τῆς πατρίδος Ἀγγλῶν.

Ὁ Γερμανὸς καὶ ὁ Βλασσόπουλος μα-
θόντες ὅτι ὁ Ἀλῆ-πασσας, ἐπιθυμῶν ν'
ἀμνηστευθῇ, διεμήνυσεν εἰς τὴν Πύλην
τὰ ὑπὸ τοῦ Ζακυνθίου Διόγου καὶ λοιπῶν
ἀποκαλυφθέντα αὐτῷ σχέδια τῶν Ἑλλή-
νων, ἀπέστειλαν εὐθὺς ἀνθρώπους ὅπως
συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν καπιταναίων τῆς
σε Ἠπείρου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος
καὶ ἀποκαλύψωσιν αὐτοῖς τοὺς δολίους
σκοποὺς τοῦ Ἀλῆ, συμβουλευόντες αὐ-
τοὺς νὰ μένωσιν ἡσύχοι, ἵνα μὴ ἐκθέσωσι
τὸ ἔθνος εἰς κίνδυνον, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μόνον δὲν ἤρκει,
θέλοντες νὰ ἐνθαρρύνωσι καὶ τὸν Ἀλῆν
νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον
ἀπειθείαν, ἀπέστειλαν καὶ πρὸς αὐτὸν
τὸν Ἰω. Παππαρρηγόπουλον, γνωστὸν αὐ-
τῷ ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγονότος.

Πρό τινας, πρὸ τῆς ἀποκηρύξεώς του, ὁ Ἀλῆς
ὑποπεύων τὴν ἐπικειμένην καταδρομὴν ἐκ
μέρους τοῦ Σουλτάνου, ἐπεθύμησε νὰ συν-
άψῃ σχέσεις μετὰ τῆς Ῥωσσίας, ὡς τῆς
ἀδιαλλάκτου πάντοτε ἐχθρᾶς τῆς Πύλης·
καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸν Παππαρρηγόπου-
λον ὑπηρετήσαντα ἄλλοτε ὡς διερμηνέα
ἐν τῷ ἐν Ἰωαννίνους Ῥωσικῷ Προξενίῳ,
διενοήθη νὰ κοινοποιήσῃ δι' αὐτοῦ τὰ
σχέδια του πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Ῥωσσί-
ας καὶ τὸν ἐκάλεσε πρὸς τοῦτο εἰς Πρέ-
βεζαν, ἐνθα τότε διέτριβεν. Ὁ Παππαρ-
ρηγόπουλος μετέβη καὶ συνδιελέχθη μετ'
αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν
του ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἰς μάτην ἤλπιζεν
ἐπὶ τὴν προστασίαν τῆς Ῥωσσίας κινού-
μενος κατὰ τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ. Ἐκ-
νεληθὼν ὁ Παππαρρηγόπουλος εἰς Πάτρας

ἀνεκοίνωσε τὰ κατὰ τὴν συνέντευξιν
ταύτην εἰς τε τὸν Βλασσόπουλον καὶ τὸν
Γερμανόν. Οἱ πατρῶται ἐκεῖνοι, νοήσαν-
τες ὅτι οὐ μόνον δὲν ἔπρεπε ν' ἀπελπι-
σθῇ ὁ Ἀλῆς, ἀλλὰ μάλλον νὰ ἐνθαρρυν-
θῇ δι' οὗς προείπομεν σπουδαιοτάτους
λόγους, παρεκίνησαν τὸν Παππαρρηγόπου-
λον νὰ μεταβῇ πάλιν πρὸς τὸν Ἀλῆν καὶ
νὰ προσποιηθῇ ὅτι δέχεται νὰ διαβιβάσῃ
εἰς τὴν αὐλὴν του τὰς προτάσεις αὐτοῦ,
ἀφοῦ μάλιστα εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ με-
ταβῇ οὗτος εἰς Ῥωσσίαν κατ' ἀπόφασιν
τῶν πρὸνύχοντων τῆς Πελοποννήσου, ὡς
ἐν τοῖς ἐπομένοις ῥηθήσεται. Ὁ Παππαρ-
ρηγόπουλος πεισθεὶς περὶ τῆς ὀρθότητος
τοῦ σχεδίου, ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ἀλῆν, ἐν
ἀγνοίᾳ τῶν ἐν Ἰωαννίνους προξένων, καὶ
εἶπεν αὐτῷ ὅτι καθ' ἃς ἔλαβεν εἰδήσεις
ἐκ Πάτρας, ἐφρόνει ὅτι ἡ
Ῥωσικὴ αὐλὴ ἐὰν ἔβλεπε σταθερὰν τὴν
ἐπιμονὴν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Σουλτάνου, ἦ-
το πολὺ πιθανὸν ὅτι θὰ τὸν ἐβόηθει καὶ
ὅτι τοσοῦτον χρηστὰς ἐλπίδας ἔτρεφε πε-
ρὶ τούτου, ὥστε ἔτοιμος ἦτο ν' ἀναδε-
χθῇ ἢν ἀπεποιηθῇ πρὸ ὀλίγου ἀποστο-
λὴν· ἔπεισε δ' αὐτὸν νὰ προτιμήσῃ τὸν
πόλεμον καὶ νὰ κλεισθῇ εἰς τὸ φρουρίον
τῶν Ἰωαννίνων, διαβεβαιώσας αὐτὸν ὅτι
ἀπέρχεται εὐθὺς εἰς Ῥωσσίαν πρὸς τὸν
σκοπὸν τοῦτον. Ἐχάρη ὁ Ἀλῆς ἐπὶ τῇ
ἀναγγελίᾳ ταύτῃ καὶ πλήρης ἐλπίδων ἔ-
δωκεν αὐτῷ ὁδηγίαν περὶ τῶν ἐν Πέτρου-
πόλει ἐνεργειῶν αὐτοῦ.

Ἡ ματαίωσις λοιπὸν τῶν στρατηγη-
μάτων τοῦ Ἀλῆ ὡς πρὸς τοὺς ὀπλαρχη-
γοὺς τῆς Στερεᾶς, ἡ ἐνοπλος ἀντίστασις
αὐτοῦ κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ ἡ ἀπόφασις
αὐτοῦ ὅπως πολιορκηθῇ ἐν ἀνάγκῃ ἐν τῷ
φρουρίῳ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἐπιμενῇ ἄ-
καμπτος, μέχρις ἐντελοῦς καταστροφῆς,
ἰδοὺ ὁ θρίαμβος, ὃν ἐμελέτησαν καὶ ἐπι-
τηδειότατα ἤγαγον εἰς πέρας ὁ Γερμανὸς
καὶ ὁ Βλασσόπουλος διὰ τοῦ Παππαρρη-
γοπούλου.

Ὁ Παππαρρηγόπουλος μετέβη πράγμα-
τι εἰς Πετρούπολιν, ἀποστελλόμενος οὐ-
χὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πρὸν-

χόντων τῆς Πελοποννήσου, ἐπιθυμούντων ν' ἀνακαλύψωσι τὴν μυστηριώδη ἀρχὴν τῆς Ἑταιρίας, ἣν ὑπενόουν ἐν Ῥωσίᾳ καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς συνενόησιν ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτῆς, διότι εἶχον ἐσχάτως λάβει ἐπιστολὰς παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφορίας τῆς Ἑταιρίας ἡ τῆς Ἀρχῆς, δι' ὧν διατάσσοντο νὰ πέμψωσιν ἐκεῖ τὰς χρηματικὰς τῆς Πελοποννήσου εἰσφορὰς, ὅπερ εἰς οὐκ ὀλίγας ὑπονοίας ἐνέβαλεν αὐτοὺς περὶ τῆς ποιότητος καὶ τοῦ σκοποῦ τῶν αἰτούντων. ἄλλως δὲ καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἡ ἐπανάστασις ἐπετύγχανε νὰ καταστήσῃ ἐπτίαν αὐτῆς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ Πελοπόννησος διὰ τε τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν γεωγραφικὴν αὐτῆς θέσιν, ὡς τὸ μοναδικὸν ὄρμητήριον τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἔδει πρὸ παντὸς ἄλλου τόπου νὰ ἐφοδιασθῇ δι' ὅλων τῶν χρειωδῶν.

Τούτων πάντων ἔνεκεν ὁ μῆτροπολίτης Γερμανὸς ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφορίας καὶ σὺν αὐτῇ ἅπαντες οἱ τῆς Πελοποννήσου προὔχοντες καὶ μεμνημένοι τῇ προτάσει δὲ τούτου ἀπεστάλη ὁ Παππαρηγόπουλος εἰς ἀναζήτησιν τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπαίτησιν παρ' αὐτῆς ὅπως καταστῇ γενικὴ ἐφορία τῶν πραγμάτων τῆς ἐταιρίας ἐν Πελοποννήσῳ.

Ὁ Παππαρηγόπουλος λοιπὸν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ῥωσίαν διὰ τὸν προμνησθέντα σκοπὸν. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τοσαύτην ἔδειξαν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἐντιμὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός, ὥστε ἔδωσαν αὐτῷ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐπὶ ἀγράφων φύλλων χάρτου, ἐφ' ὧν ἔμελλε νὰ κάμῃ τὰς ἐκθέσεις του πρὸς τὴν ἀρχὴν περὶ τῶν πολεμικῶν ἰδίως χρειῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ περὶ οὐτινος ἄλλου ἔκρινεν ἀναγκαστὴν κατ' ἰδίαν ἐλευθέραν βούλησιν. Ἐτι δ' ἔδωσαν αὐτῷ καὶ ὑπόμνημα ἐπιγραφόμενον «*Στοχασμοὶ τῶν Πελοπονησίων περὶ καλοῦ σκοτήματος*», ἐν ᾧ διέτύπουσαν τὰς ιδέας αὐτῶν περὶ ὀργανισμοῦ καὶ διοικήσεως τῶν τῆς Ἑταιρίας πραγμάτων ἐν Πελοποννήσῳ κλπ. Τὸ ὑπόμνημα

τοῦτο, ὡς καὶ τὰ ἄλλα φύλλα χάρτου ὑπέγραψαν οἱ ἐξῆς: ὁ Π. Πατρῶν Γερμανὸς (ὅστις ὑποτίθεται καὶ συντάκτης αὐτοῦ), ὁ Κερνίκης Προκόπιος, Ἀσημάκης Ζαήμες, Σωτήριος Χαραλάμης, Ἀνδρέας, Πανούτσος καὶ Σωτήριος ἄδελφοὶ Νοταρᾶ, οἱ ἀδελφοὶ Δάσιοι, Γεώργιος Καλαρᾶς, Ἰωάννης Περρούκας, Πρωτοσύγγελος, Ἀμβρόσιος, Παναγ. Ζαφειρόπουλος, Ἀνδρέας Λόντος, Γεώργιος Σισίνης, Δημήτριος Παππατσώνης, Νικόλαος Λόντος, Ἀνδρέας Ζαήμες, Παναγιώτης Ἀρβάλης, Σωτήριος Θεοχαρόπουλος, Ἀναγνώστης Κοπανίτσας καὶ Μελέτιος Μελετόπουλος.

Ὁ Παππαρηγόπουλος φθάσας εἰς Κωνσταντινούπολιν δὲν εὕρισκε μὲν τὴν ζητούμενην ἀρχὴν, δὲν λησμονεῖ ὅμως καὶ τὸν Ἀλῆν καὶ γράφει αὐτῷ ἀναγγέλων τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξιν του καὶ τὴν ἐπικειμένην ἀφίξιν τῆς Ῥωσικῆς ἐπικουρίας. Προχωρῆσας κατόπιν εἰς Μόσχαν δὲν εὕρισκε μὲν οὐδ' ἐκεῖ τὴν ζητούμενην ἀρχὴν, ἀναγγέλλει ὅμως καὶ ἐκεῖθεν τῷ Ἀλῇ ὅτι εἶνε ἔτοιμος ἵνα ἐκινήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ Ῥωσικὸς στρατός. Τέλος φθάσας εἰς Πετρούπολιν ἀπελπίζεται μὲν περὶ εὐρέσεως τῆς ἀρχῆς, πλὴν πάλιν γράφει πρὸς τὸν Ἀλῆν «ἐπίμενε γενναῖος καὶ ἡ Θεὸς δύνاميς ἀφεύκτως ἔρχεται εἰς βοήθειάν σου». Ὁ Ἀλῆς λαβὼν καὶ τὴν ἀγγελίαν ταύτην ἐκ Πετρούπολεως πλήρης χαρᾶς ἐλπίζει ἔτι μᾶλλον καὶ κοινοποιεῖ τὰς ἐλπίδας του τοῖς συμπολιορκουμένοις πρὸς ἐμφύχωσιν. Ὅσῳ λοιπὸν παρετείνεται ἡ πολιορκία, τοσούτῳ ἐτραχύνετο ἡ πρὸς τὴν Πύλην θέσις τοῦ Ἀλῆ.

Μεταξὺ τῶν πολιορκητῶν τοῦ Ἀλῆ πασσαὶ κατελέγοντο ἐν τοῖς πρώτοις καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀπηνῶς καταδιωχθέντες καὶ εἰς Ἑπτάνησον ἐκ πατρισθέντες Σουλῶται 700 τὸν ἀριθμὸν ὑπὸ τὸν Νώτην Μπότσαρην καὶ τὸν τούτου ἀνεψιὸν Μάρκον, προσκληθέντες πρὸς οὗτο ὑπὸ τοῦ Καπετανάμπεη ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει τῆς ἀποδόσεως τῆς πατρίδος των, κατεχομένης

ὑπὸ Λιχπιδων, οὓς συνώκισεν ἐκεῖ ὁ Ἀλῆ πασσᾶς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν. Οἱ Σουλῳῳται βλέποντες ὅτι ὁ καιρὸς παρήρη-
χετο, ὁ δὲ Ἰσμαὴλ πασσᾶς ἐνέπαιζεν
αὐτοὺς διὰ διαφόρων ὑπεκφυγῶν, ὅπως
μὴ τοῖς ἀποδώσῃ τὴν πατρίδα των, γνω-
ρίζοντες δ' ἐκ τῶν ὁπαδῶν τῆς φιλικῆς
Ἑταιρίας εἰς ἣν ἐμυήθησαν ἐν Κερκύρα οἱ
ἀρχηγοὶ αὐτῶν, ὅτι συνέφερε τοῖς Ἑλ-
λησιν ἡ περὶ τὰς τῆς τοῦ Ἀλῆ ἀντι-
στάσεως ὅπως ἐν τῷ μεταξύ λάβῃ κχι-
ρὸν ν' ἀναπτυχθῇ ἡ ἐπικειμένη Ἑλληνι-
κὴ ἐπανάστασις, ἤλθον εἰς μυστικὴν με-
τοῦ Ἀλῆ συνεννόησιν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν
Ἰωαννίνων διὰ τοῦ Μάρκου Μπότσαρη καὶ
λαβόντες παρ' αὐτοῦ ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ
τοῖς ἀποδώσῃ τὴν πατρίδα των, ἣν κα-
τεῖχεν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ὁ Μοῦρτο-Τσα-
λῆς καὶ θὰ τοῖς χορηγήσῃ πολεμοφόδια,
τροφὰς καὶ 200 χιλιάδας γροσίων προ-
πληρωτέων καὶ ἀδρῶν μισθοὺς ἐπὶ τῷ
ὄρῳ ν' ἀποσπασθῶσιν οὗτοι τοῦ Σουλ-
τανικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ πολεμήσωσιν ὑ-
πὲρ τοῦ Ἀλῆ, ἀνταλλάξαντες ὁμήρους
τὴν νύκτα τῆς 28 πρὸς τὴν 29 Νοεμβρί-
ου 1820, ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ στρατοπέ-
δου λάθρα καὶ ὤδευσαν πρὸς τὴν ποθητὴν
πατρίδα, τὸ Σούλι. Ἐκτοτε οἱ Σουλῳῳ-
ται πολεμοῦντες κατὰ τῶν Τούρκων συν-
έπραττον μετὰ τῶν Τουρκαλβανῶν ὑπὲρ
τοῦ Ἀλῆ ὅστις λαβὼν μετ' αὐτοῦ πολὺ τὴν
εἰδησιν τῆς ἐπανάστασεως τῆς Ἑλλάδος,
παρασταθεῖσαν αὐτῷ ὡς γενομένην ὑπὲρ
αὐτοῦ, ἔχαιρε διὰ τὰς προόδους αὐτῆς
καὶ διέτασσε τοὺς Ἀλβανοὺς νὰ συμπράτ-
τωσι μετὰ τῶν φίλων του ἑλλήνων. Ἐνε-
κεν τῆς σφοδρᾶς ταύτης ἀντιδράσεως τῶν
Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, κατὰ τοῦ
Ἀλῆ μαχόμενα Τουρκικὰ στρατεύματα
οὐ μόνον οὐδὲν κατῴρθουν, ἀλλ' ἐξ ἐναν-
τίας ἐδεκατίζοντο ἀνηλεῶς καθ' ἑκάστην.

Τὰ πράγματα ὁμῶς ἤρξαντο ἀλλάσσειν
τα ὅσιν. Ἄρ' οὐτοὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ ἠνέκη-
σαν ὅτι ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐπανάστασις
δὲν ἐγένετο ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ,
ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὀλέθρῳ
τῶν Τούρκων. Ὁ μετὰ τοῦ Μάρκου κατὰ

Δεκέμβριον τοῦ 1821 εἰς ἔκτακτον ἀπο-
στολὴν πρὸς τὴν ἐν Κορίνθῳ τότε ἐδρεύου-
σαν προσωρινὴν τῆς Ἑλλάδος Κυβέρνησιν
ἀπελθὼν Τουρκαλβανὸς Ταχὴρ Ἀμπάζης
ἅμα εἶδε κατὰ τὴν δι' Ἀργινίου καὶ Με-
σολογγίου διέλευσιν αὐτοῦ τὰς κατα-
στrophὰς, ἃς ὑπέστησαν τὰ τῶν Ὀθωμαν-
ῶν τεμένη καὶ ἐπληροφορήθη καὶ παρ'
Ὀθωμανῶν ὅσας οὗτοι σφαγὰς καὶ αἰχ-
μαλωσίας ὑπέστησαν ὑπὸ τῶν νικητῶν
Ἑλλήνων, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ νοήσῃ τὸν
κύριον σκοπὸν τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως·
προσπονηθεὶς δὲ ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐξα-
κολουθήσῃ τὸ μέχρι Κορίνθου ταξίδιον
ἐνεκεν τοῦ χειμῶνος, ἔμεινεν εἰς Μεσολόγ-
γιον καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μάρκου
ἐντάχει ἐπανελθὼν εἰς Ἄρταν ἀνεκοίνωσε
τὰ διατρέχοντα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς
Τουρκαλβανοὺς τοὺς συμπολιορκούντας
μετὰ τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ
Τούρκους. Κατόπιν δὲ συνανοηθεὶς κρύ-
φῃ μετὰ τοῦ Χουρσὴτ πασσᾶ (διαδεχθέν-
τος τὸν μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Σουλῳῳτῶν κα-
θαίρεθέντα Ἰσμαὴλ πασσᾶν) διὰ τοῦ ὁ-
μοφύλου αὐτῷ Ὁμέρ Βριώνη, ἀποσύρας
τοὺς ἐκ αὐτοῦ ἐκ τῆς πολιορκίας τοῦ φρου-
ρίου τῆς Ἄρτης κατὰ τὴν ὥραν τῆς
προσσυμπεφωνημένης ἐπιθέσεως τοῦ Ὁμέρ
πασσᾶ, ἐλευθερώνει τὸ φρούριον τοῦτο,
παραδίδει τὸ ὄχυρόν αὐτοῦ τῶν Πέντε Πηγα-
δίων, ὅπερ ἐφύλαττον οἱ Τουρκαλβανοί,
εἰς τὸν Χουρσὴτ πασσᾶν καὶ διὰ δόλου
γίνεται αἷτιος τῆς πτώσεως καὶ κατα-
στrophῆς τοῦ Ἀλῆ, συμβάσης κατὰ Ἰα-
νουάριον τοῦ 1822. Τὴν πτώσιν καὶ κα-
ταστrophὴν τοῦ τέρατος ἐκείνου ἐπηκο-
λούθησεν ἡ πτώσις τοῦ Σουλίου, ἡ δὲ
Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐξετίθετο ἤδη εἰς
μέγαν κίνδυνον, διότι τὸ αἷτιον τὸ διαί-
ρουν τὰς ἐν Ἠπείρῳ Τουρκικὰς δυνάμεις
καὶ ἀπασχολοῦν αὐτὰς μακρὴν τῆς Ἑλ-
λάδος ἐξέλιπεν. Οἱ Ἕλληνες καὶ κατ' ἐ-
ξοχὴν οἱ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς Ἠπείρου
Στερεωλλαδῖται, ἡσθάνθησαν ὅλον τὸ μέ-
γεθος τοῦ μέλλοντος ἀγῶνος. Ἡ πτώσις
τοῦ Ἀλῆ ἐδόξασε τὸν νικητὴν τοῦ Χουρ-
σὴτ πασσᾶν, ἡ δὲ τῶς διηρημένη Ἀλ-

θανάκι καὶ Ἡπειρος ὑπετάγη αὐτῷ, ἐτοίμη νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς πᾶν αὐτοῦ βήμα. Ἡ δὲ μακρία τοῦ Χουρσὶτ κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἦν ἀκράτητος, διότι ἐν αὐτῇ ἐκράτουντο ἐν αἰχμαλωσίᾳ τὰ χιρέρια αὐτοῦ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τριπόλεως.

Ἄλλ' ἡ Ἑλλάς δὲν ἐφοβεῖτο ἤδη τὸν Χουρσὶτ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὡς ἐν ἀρχῇ, διότι ἡ ἐπανάστασις, λαβοῦσα καιρὸν ὡς προερίσκει, ἐξηπλώθη πανταχοῦ καὶ δι' ἁλλεπαλλήλων θριαμβῶν κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐπτόχευε τοὺς πρῶτον τυράννους αὐτῆς καὶ ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συμπάθειαν παντός τοῦ πολιτισμένου κόσμου ὑπὲρ αὐτῆς.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω ἱστορικὰ γεγονότα πεῖθεται πᾶς τις πιστεύω, ὅτι δύναται καὶ ὁ ἀτυχὴς Ἀλῆς νὰ καταταχθῇ μετὰ τῶν σπουδαίως καὶ τοὶ ἀκυσίως, συνταλεσάντων εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, διότι μέχρις οὐ ἡ Τουρκία δ' ἀσπουδαίων δυνάμεων κατορθώσῃ νὰ ἐξοντώσῃ τοῦτον, τὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου ἄπαντα, πλὴν τοῦ τῶν Πατρῶν, τοῦ Ρίου, τῆς Μεθώνης καὶ τοῦ Νεμπλίου, στενῶς καὶ τούτων πολιορκουμένων, εἶχον περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Στερεὰ ἦν ἐνοπλος καὶ ἀπηλλαγμένη σχεδὸν Τούρκων, ἀντεχούσης εἰσέτι μόνον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ἀχμίδας ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ἑλλάδι· ἡ δὲ θάλασσα μετὰ τοὺς ἐν Ἑρεσσῷ, Σάμῳ, Πάτραις καὶ ἁλλαχοῦ θριαμβούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἀνῆκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλὰ τίς ἡ ἀμοιβή, ἣν ἔλαβον οἱ ἀείμνηστοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ τὸ μέγα τοῦτο κατόρθωμα κατορθώσαντες καὶ τὴν πατρίδα ἐν κρισιμωτάταις στιγμαῖς τελεσφόρως ὑπηρετήσαντες; — Ἡ συνήθως διδομένη πρὸς τῶν λαῶν ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι! Διότι ὁ μὲν Ἰω. Βλασσόπουλος, νοηθεὶς ἐν τέλει ὑπὸ τῶν ἐν Πάτραις Τούρκων, ὡς δεινὰ κατὰ τοῦ κράτους αὐτῶν βυρσοδομεύων, μόλις ἐσώθη φυγὼν

εἰς Ἐπτανήσον ἀπολέσας ὅμως τὸν οἶκον καὶ τὰ υπάρχοντα αὐτοῦ πυρποληθέντα. Ὡς νὰ μὴ ἤρουν δὲ τὰ παθήματα ταῦτα, ἄνθρωποι κκορηθέντες καὶ ἐκ λόγων αἰσχροῦς ἰδιοτελείας ὁρμώμενοι διέβηλον αὐτὸν εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν μάλιστα τοῦ γενικοῦ ἀναβρασμοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐπανάστασεως (1821), ἐσώθη δὲ οὐχὶ διὰ τῆς ἀπολογίης του, ἀλλ' ἐνεκεν τῆς φυσικῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθειάς τῆς Ρωσσίας. Ἀπέθανε δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν Νεμπλίῳ ἐν ἔτει 1877, ἰδιωτεύων καὶ βλέπων πρὸ αὐτοῦ στρατηγούς καὶ μεγιστάνους ἐκείνους. οὐδ' ἐβλαπεν ἡ ἀπὸ τῆς ἀγχόνης αἰωρούμενος ἡ ἀγνωσύμη καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν γειτόνων αὐτῶν, ἐὰν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνὴρ δὲν ἀπεσώθει μετὰ τῶν συνεργῶν αὐτοῦ Γερμανοῦ καὶ Παπαρρηγοπούλου τὸν μέγιστον κίνδυνον, ἐν ᾧ διέτρεχεν ἡ Ἐπανάστασις εὐθύς ἐν τῇ γενέσει αὐτῆς.

Ὁ δὲ Γερμανὸς ἐπέπρωτο νὰ πῇ τὸ ποτήριον τῆς ἀχρηστίας μέχρι τρυγός.

Ἀφοῦ μετὰ τὰ προμνημονευθέντα διὰ τῆς ὀξυνοῖας του διέγνω καὶ διὰ τοῦ θάρρους του ἐπέσει καὶ τοὺς λοιπούς τῆς Ἀχμίδας προκρίτους (πλὴν τοῦ Ἀνδρέου Καλαμογῶντος μὴ θελήσαντος νὰ μνηθῇ εἰς τὰ τῆς Ἐτιμίας ὑπὸ τοῦ ἐπίτηδες πρὸς αὐτὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀποσταλέντος Ἀντωνίου Πελοπίδου) νὰ μὴ ἀπέλθωσι, προσκληθέντες εἰς Τρίπολιν ὁπόθεν δὲν θὰ ἐξήρχοντο πλέον καὶ διὰ διαφόρων τεχνασμάτων διεδουκόλησε τοὺς ἀναμένοντας αὐτοὺς ἀνυπομόνως Τούρκους, ἐπιστάσης τῆς καταλλήλου ὥρας ἀνέπεσας καὶ ἠυλόγησε τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας καὶ ὑπῆρέτησε τὸν ἄγων καὶ ὡς στρατιωτικὸς καὶ ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς ἀπεσταλμένος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατὰ τὰς κρισιμωτέρας αὐτοῦ περιστάσεις. Πλὴν ἐπέπρωτο αὐτῷ νὰ κατὰδικωθῇ ὡς κοινὸς κακοῦργος καὶ νὰ μὴ εὖρη αἶσιν οὐδὲ εἰς τὴν πρὸς τὰ Νεζερὰ ἀπόκентρον μονὴν τῆς Χρυσοποδριτίσσης ἐνθα κατέφυγεν ἵνα μὴ βλέ-

πη τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν θηριωδίαν τῶν καταστροφῶν τῆς πατρίδος Ἑλλήνων καὶ οὐχὶ Τούρκων· διότι ὁ ὠμός Γκούρας ἀπέστειλε καὶ ἐκεῖ τοὺς ἀναζητούντας αὐτὸν στρατιώτας, οἵτινες ἀφ' οὗ πρῶτον τὸν ἀπειγύνωσαν, ἀρπάσαντες καὶ αὐτὸ τὸ βινόμακτρον αὐτοῦ, ἔσυρον αὐτὸν πεζὸν καὶ ἀνυπόδητον διὰ Δροβόλοβου μέχρι Γαστούνης ἐν ὥρᾳ βαρυτάτου χειμῶνος. Ὁ ἥρως τῆς Ἐταιρίας καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπειλεῖται ἤδη καὶ νὰ βασανισθῇ, ὅπως ὁμολογήσῃ ὁλόκληρον τὴν κινήτην δῆθεν περιουσίαν του, ἐνῷ ἑσπερεῖτο τῶν πάντων. Χάρις ὅμως εἰς τὸν εὐγνωμονοῦντα αὐτῷ Παναγιώτην

(α) Ὁ Παναγιώτης Λαϊωρὶκὸς διαμένων ἐν Φωκίδι κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ παρασκευαζόμενος διὰ τὸν πόλεμον, προδίδεται εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων, οἵτινες στέλλουσι νὰ τὸν συλλάβωσι. Οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἑταῖροι τῆς Φωκίδος, μὴ δυνάμενοι νὰ τὸν βοηθήσωσιν ἀπ' εὐθείας, πείθουσι τὸν ἀπεσταλμένον Ταῦρκον νὰ τὸν μεταφέρῃ διὰ τῆς Ἀχαΐας ἐπὶ τὸ ἀσφαλέστερον, εἰδοποιοῦσι δὲ περὶ τούτου τὸν ἐν Αἰγίῳ Ἀνδρέαν Λόντον. Οὗτος εἰδοποιεῖ εὐθὺς τοὺς ἐν Πατρὶσι καὶ δι' αὐτῶν πληροφορεῖται τὰ πάντα ὁ Γερμανὸς Φόξας· ὁ Τούρκος μετὰ τοῦ Λαϊωρὶκοῦ εἰς Πάτρας κατέλυσεν εἰς τὸ χάνι τοῦ Γαταράκη. ἐκεῖ δὲ ὁ Κωσταντῖνος Γερακάρης καὶ ὁ Δρόσος Μανσέλας εἰδοποιοῦσιν αὐτὸν ἐπιτηδεύειν τίνι τρώφῳ θέλουσι τὸν ἐλευθερώσει ὁδηγῆναι τοῦ Γερμανοῦ. Ἐξελθὼν ὁ Τούρκος μετὰ τοῦ Λαϊωρὶκοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Κ. Γερακάρη, ἐνθα περικυκλοῦσιν αὐτὸν (τὸν Ταῦρκον) οἱ ἑταῖροι καὶ διασκεδάζουσιν αὐτὸν διαροτροπικῶς, ἐνῷ ὁ Νικόλαος Γερακάρης καὶ ὁ Κωνστ. Διακαλέπουλος ἀρπάζουσι τὸν Λαϊωρὶκὸν καὶ διὰ νυκτὸς ἐπιβιβάζουσιν αὐτὸν ἐπὶ πλοίου Ἰονικοῦ μετημισημένον. Ὁ Τούρκος θέλων ν' ἀναχωρήσῃ ζητεῖ τὸν Λαϊωρὶκὸν ἀλλὰ δὲν εὐρίσκει αὐτὸν. Εἰδοποιεῖ πᾶσα ταὶ τὸν Βασβύζαν τῶν Πατρῶν, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι οὐδ' αὐτὸς ἠδυνήθησεν νὰ τὸν εὑρῶσιν. Ἀπελπισθεὶς ἐν τέλει ὁ Τούρκος καὶ γνωρίζων τὴν τύχην ἧτις τὸν ἀνέμενεν, ἀπῆλθε τῶν Πατρῶν, πλὴν δὲν ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα. Τοιοῦτοτρόπως διεσώθη ὁ Λαϊωρὶκὸς τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Γερμανοῦ, εὐγνωμονῶν δὲ διέσωσε τὸν Γερμανὸν ἀπὸ τῶν χειρῶν, οὐχὶ Τούρκου, ἀλλὰ τοῦ Γκούρα.

Λαϊωρὶκὸν (α) ὑπερασπισθέντα τὴν ἀθωότητα τοῦ Ἱεράρχου· ἐκδυσωπεῖται ὁ σκληρὸς Γκούρας καὶ ἀφήνει αὐτὸν ἀνεόχλητον εἰς Γαστούνην.

Ὁ Ἱεράρχης Γερμανὸς ἔκτοτε ἔζη ἰδιωτεύων καὶ μηδ' αὖτε σκοπῶν ν' ἀναμιχθῇ πλέον εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῆς πατρίδος. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν σύγκλησιν τῆς Γ. Ἐθν. Συνελεύσεως τῆς Ἐπιδάφου ἐξελέγη μέλος αὐτῆς, ἀναμνησθεὶς ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐρωτήθει· «Πῶς δεῖ ἀγνωμονοῦσθαι πατρίδι φέρεσθαι;» ἀπήντησεν, «ὡς μητρί», ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος κατὰ τὰς δεινοτάτας ἐκείνας περιστάσεις καὶ ὑπηρετήσας καὶ πάλιν αὐτὴν καὶ ὡς μὲν καὶ ὡς πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἐκείνης. Ἐν τῷ ἀξιώματι δὲ τούτῳ, ἀπεβίωσεν ἐν Ναυπλίῳ ἐν ἔτει 1827, θύμα γεγονόματος τῆς μαστιζούσης τὴν πόλιν ἐκείνην πανώλης.

Τοιοῦτον τὸ τέλος τοῦ σεβασμίου Ἱεράρχου, εἰς δὲ ἡ Ἑλλάς σύμπασα, καὶ ἰδίᾳ ἡ πόλις τῶν Πατρῶν ὀφείλει ν' ἀνεγείρῃ ἀνδριάντα εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν πρὸς τὴν ὅλην πατρίδα ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ.

Κε II. Κορύλλος.

H KE' ΜΑΡΤΙΟΥ 1821

Ἀνέτειλε καὶ πάλιν Ἡμέρα ἡ Ἁγία, Ἡμέρα πλήρης δόξης, διττῆς Ἐλευθερίας, τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους ἀπὸ τοῦ Διαβόλου, τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῶν υἱῶν τῆς Ἀγαρ! Κατέπληξε τὸν Κόσμον τὸ ἔργον ὃ ἐκείνη ἔγείνησεν ἐνδόξως ἐν τῇ Ἁγίᾳ Λαύρᾳ. Κ' ἀπέλασε τοῦ ἔργου μικρὰ τοῦ ὅλου μοῖρα Παναλληνίου Γένους, Ἑλλὰς ἡ Ἐλευθέρα. Ἦτένισεν ἐν τούτοις τὴν αἴγλην τὴν ἁγίαν καὶ ἄλλων τέκνων ὅμα τῶν ὑπὸ δουλοσύνην Πλὴν τῆς Ἐλευθερίας τὸ δάκρυμα τὸ γελόν. Ἐσπέρησαν τὰ τέκνα τοῦ Κόσμου οἱ Δυνάταται! Κ' εἰρήνη ἀποτόμῳ ἡ τοῦ Φεραίῳ λύρα ἔκειτο, ὅπου τὸ πρῶτον ἀντήχησεν αἰσίως, καὶ ἤμας τὰ στήθη τῶν ὑποδούλων τέκνων. Ἐφάνη ὅμοι· πάλιν τὸ φάσμα τῆς δουλείας, Κ' ἐπάγωσ' ἡ καρδιὰ Λαοῦ ἐξεγερθέντος. Ἀπέδρα ἡ γὰρ τοῦ, ἐπῆλθεν ἡ δόνη.